

WINTEREN

Katherine May

Winteren

De kracht van rust en afzondering in moeilijke tijden

Vertaald door Ariane Schluter

Nieuw Amsterdam

De vertaler ontving voor dit boek een projectsubsidie van
het Nederlands Letterenfonds

Deze uitgave is mede tot stand gekomen met een subsidie van
het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *Wintering*. Riverhead Books,
imprint of Penguin Random House LLC

© 2020 Katherine May

© 2021 Nederlandse vertaling Ariane Schluter /

Uitgeverij Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp bij Barbara

Omslagbeeld en schutbladen © Two Associates

Foto auteur © Sara Norling

NUR 320

ISBN 978 90 468 2885 4

www.nieuwamsterdam.nl

Voor iedereen die gewinterd heeft

*Boven het met smeltende sneeuw besproet gewest
Krasten en speculeerden de roeken op hun nest
En vanuit de toppen van de olmen,
delicaat als bloeiend graan,
Zagen zij – wat wij beneden niet konden –
de Winter Heengaan.*

Edward Thomas, 'Dooi'

PROLOG

September

Nazomer

Sommige winters treden in als de zon volop schijnt. Deze ene winter begon op een stralende dag, vroeg in september, een week voor mijn veertigste verjaardag.

Ik vierde het met vrienden op het strand van Folkestone, dat in Het Kanaal uitsteekt alsof het naar Frankrijk reikt. Het was de aftrap van twee weken lang lunchafspraken en borrels; op die manier hoopte ik geen groot feest te hoeven geven en voorzichtig mijn volgende decennium in te luiden. De foto's van die dag maken nu een absurde indruk. Met een opgewonden verjaardagsgevoel fotografeerde ik de kustplaats, badend in de gloed van een warme nazomer. De klassiek ogende wasserette waar we langskwamen op onze wandeling vanaf het parkeerterrein. De pastelkleurige betonnen strandhuisjes in een keurig rijtje langs de kust. De kinderen van onze vrienden die met onze zoon over de kustlijn sprongen en pootje baadden in een onvoorstelbaar blauwgroene zee. De bak speculaasjes die ik at terwijl ze speelden.

Er zijn geen foto's van mijn man, H. Dat is niet per se opmerkelijk: ik maak elke keer weer foto's van mijn zoon Bert en van de zee. Maar wel opmerkelijk is de fotografische leemte tussen die middag en twee dagen later; pas dan is er weer een foto, eentje van H die liggend in een ziekenhuisbed er een lachje probeert uit te persen voor de camera.

Op het idyllische strand klaagde H al dat hij zich niet lekker voelde. Er gingen geen alarmbellen rinkelen; uit ervaring weet ik dat je met een jong kind in huis aan de lopende band te maken krijgt met bacillen die keelpijn, huiduitslag, een verstopte neus en maagpijn veroorzaken. H deed ook niet moeilijk. Maar toen we na de lunch, waarbij hij geen hap door zijn keel kreeg, naar de speelplaats boven op de rotsen liepen, verdween hij een poosje uit het zicht. Ik nam een foto van Bert die in de zandbak speelde, een sliert zee-wier als een staart vastgeplakt aan de achterkant van zijn broek. Toen H terugkwam vertelde hij dat hij had overgegeven.

‘O nee!’ herinner ik me dat ik meelevend probeerde te zeggen, terwijl ik stiekem dacht hoe vervelend het was. We zouden de boel vroegtijdig moeten opbreken en naar huis moeten gaan, waar hij waarschijnlijk in bed zou moeten uit-zieken. Hij hield zijn middel vast, maar dat leek niet bijzonder verontrustend gezien de omstandigheden. Ik maakte geen aanstalten om te vertrekken en dat viel kennelijk op, want het staat in mijn geheugen gegrift hoe ik plotseling werd opgeschrikt toen een vriend van ons – een van onze oudste vrienden, die we al kenden vanaf de schoolbanken – mijn schouder aanraakte en zei: ‘Volgens mij is H heel erg ziek, Katherine.’

‘Serieus?’ vroeg ik. ‘Zou je denken?’ Ik keek om en zag hoe H grimaste, zijn gezicht glom van het zweet. Ik zei dat ik de auto ging halen.

Toen we thuiskwamen dacht ik nog steeds dat het een gewone buikgriep was. H ging naar bed en ik probeerde iets leuks te verzinnen voor Bert, nu zijn strandmiddag hem door de neus was geboord. Maar twee uur later riep H of ik even

boven wilde komen en toen ik kwam was hij zich aan het aankleden. 'Ik denk dat ik naar het ziekenhuis moet,' zei hij. Ik was zo overrompeld dat ik in de lach schoot.

Met een infuus in zijn hand zat H op een plastic wachtkamerstoel en hij zag er ellendig uit. Het was zaterdagavond. In de bomvolle ruimte zaten rugbyspelers die hun gebroken vingers bewonderden, dronkenlappen met gehavende gezichten en gekromde bejaarden in rolstoelen, met verzorgers die weigerden ze mee terug te nemen naar het verpleeghuis. Ik had Bert bij de burens gebracht en beloofd dat ik binnen een paar uur weer terug zou zijn, maar al gauw stuurde ik een bericht met de vraag of hij mocht blijven logeren. Het was al na middernacht toen ik H achterliet en hij was nog steeds niet naar een afdeling gebracht.

Ik ging naar huis en deed geen oog dicht. Toen ik de volgende ochtend terugging bleek de toestand verslechterd. H was wazig en had hoge koorts. De pijn was door de nacht heen steeds erger geworden, zei hij, maar toen hij het niet meer uithield werd er bij de verpleging net van dienst gewisseld, waardoor niemand hem pijnstillers kon geven. Vervolgens was de appendix van zijn blindedarm opengebarsten. Hij voelde het gebeuren. Hij schreeuwde het uit van de pijn, waarop de afdelingsverpleegkundige tegen hem uitvoerde dat hij onbeschoft was en moeilijk deed. De man in het bed naast H moest helemaal overeind komen om hem te verdedigen; door de gordijnen riep hij naar ons: 'Ze deden helemaal niks en hij is er slecht aan toe hoor, die arme kerel.'

Nog steeds wees niets op een ingreep. H was bang.

Hierna werd ik ook bang. Kennelijk was er iets gevaarlijks en verschrikkelijks gebeurd terwijl ik mijn post had verlaten. En het gevaar was niet geweken, want de verpleging en de

artsen leken op hun dooie gemak rond te lopen, alsof er helemaal geen haast bij was, alsof je maar gewoon achterover moest gaan liggen en zonder een kink te geven je organen uiteen moest laten scheuren. Met een plotselinge woede voelde ik dat ik hem kon verliezen. Hij had duidelijk iemand nodig aan zijn bed die het voor hem opnam, dus dat is wat ik deed. Ik week niet meer van zijn zijde, negeerde de bezoeken en toen de pijn ondraaglijk werd, bleef ik net zo lang achter de afdelingszuster aan lopen tot ze hem hielp. Gewoonlijk ben ik nog te verlegen om mijn eigen pizza te bestellen, maar dit was anders. Het was ik versus hen, het lijden van mijn man versus hun starre schema. Ik zou geen duimbreed wijken.

Ik ging die avond pas om negen uur weg en belde ieder uur tot hij veilig en wel in de operatiekamer lag. Het kon me niet schelen dat ik lastig was. Daarna lag ik wakker tot hij er weer uit was en ik gehoord had dat hij geen pijn had. Vervolgens kon ik evengoed de slaap niet vatten. Op zulke momenten voelt slapen als vallen; je zakt even weg in een aangename zwartheid, maar dan schiet je alweer wakker en staar je rond in het donker alsof je in de korrelige nacht misschien iets zou kunnen ontwaren. Het enige wat ik tegenkwam waren mijn eigen angstvisioenen: het ondraaglijke feit van zijn lijden en het schrikbeeld van alleen achterblijven en zonder hem verder moeten.

De hele week bleef ik onder schooltijd bij hem waken. Ik was er toen de chirurg met iets van ontzag in zijn stem de ernst van de infectie uitlegde. Ik was er om me druk te maken over H's temperatuur die maar niet wilde zakken, over de zuurstofwaarden in zijn bloed die maar niet normaal werden. Ik hielp hem rustige rondjes te lopen over de afdeling en

keek toe hoe hij daarna in slaap viel – soms gleed hij midden in een zin weg. Ik trok hem schone kleren aan en nam kleine beetjes eten voor hem mee. Ik probeerde Berts angst om zijn vader weg te nemen, die plotseling vastgekoppeld lag aan allemaal draden en buisjes en bliepende machines.

Ergens midden in deze rampspoed opende zich een ruimte. Ik bracht urenlang door in de auto, van en naar het ziekenhuis; aan de rand van H's bed terwijl hij wegdommelde, wachtend in de kantine terwijl de verpleegkundigen hun ronde deden. Mijn dagen waren gespannen en loom tegelijkertijd: ik moest me constant ergens melden en bereikbaar en alert zijn, maar ik was ook overbodig, een indringer. Een groot deel van de tijd zat ik om me heen te kijken, vroeg ik me af wat ik moest doen; mijn hersens werkten op volle toeren om deze nieuwe ervaringen te ordenen, ze een plek te geven.

En in al die ruimte leek het ineens onvermijdelijk dat dit zou gebeuren. Er woedde al een vreemde, onbedwingbare storm door mijn leven en dit was gewoon nóg een uitvloeisel ervan. Pas een week daarvoor had ik mijn ontslag ingediend als universitair docent, omdat ik hoopte dat mijn leven erop vooruit zou gaan zonder de voortdurende stress en het lawaai van de moderne universiteit. En nu zat ik hier, met zorgverlof, in de drukke weken aan het begin van een semester. Ongetwijfeld stelde ik ieders geduld op de proef, maar er was niemand anders die deze puinhoop kon oplossen.

Daarnaast was ik net klaar met mijn eerste boek in zes jaar en kwam er nog een deadline aan. Mijn zoon was pas net weer naar school na de lange zomervakantie en ik maakte me de gebruikelijke moederlijke zorgen of hij wel kon voldoen aan de uitdagingen van het eerste jaar. Er was al

sprake van verandering en hier was een gelijksoortig fenomeen, sterfelijkheid, die niet zozeer op mijn deur klopte, als wel hem als een bijzonder wrede, onrechtmatige politiemacht intrapte.

Op mijn dertigste verjaardag had ik het klaargespeeld om onuitgenodigd bij een herdenking binnen te vallen. Ik had met een vriendin in een pub afgesproken en toen ik naar binnen stommelde kwam ik erachter dat hij was afgehuurd voor de nazit van een Ierse begrafenis. Iedereen in de ruimte was in het zwart en er speelde een strijkje in de hoek, twee jonge vrouwen op een viool, die volksliedjes zongen. Ik had natuurlijk meteen rechtsomkeert moeten maken, maar ik was bang dat mijn vriendin me dan niet zou vinden en het regende. Ik dacht: ik verstop me gewoon zo onopvallend mogelijk bij de deur. Eigenlijk weet ik niet wat ik dacht; ieder weldenkend mens zou zijn weggegaan en een bericht hebben gestuurd. Maar ik bleef en dacht: heb ik weer, een soort voorbode van de dood om het einde van mijn jeugdige twintiger jaren te markeren.

De situatie werd alleen maar erger toen mijn vriendin arriveerde; ze bleek een opvallende gelijkenis te vertonen met een van de vrouwen van het strijkje, dat zich ondertussen achter de schermen had teruggetrokken. Ik was niet de enige die dat zag, kennelijk hield ook de familie van de overledene haar voor de inmiddels verdwenen violiste. Ze omhelsden mijn vriendin, schudden haar hand, klopten op haar rug, en stonden er nadrukkelijk op dat ze iets bleef drinken. Omdat mijn vriendin geen idee had wat er in vredesnaam gebeurde en, zoals ik later hoorde, maar aannam dat dit gewoon de warme gastvrijheid van de Ieren was, stemde ze toe en ze wist zelfs vragen over haar muzikale talent te pareren met

wat als bescheidenheid kon worden opgevat, maar in feite vierkante ontkenning was. We wisten alleen weg te komen omdat we kaartjes hadden voor een toneelvoorstelling, die het onomstotelijke bewijs leverden dat we ergens anders moesten zijn.

Het hele voorval had iets weg van een shakespeareaanse klucht die alleen voor mij werd opgevoerd. Maar achteraf gezien was het nog best grappig. Op de dag dat ik over de drempel stapte van mijn eenenveertigste levensjaar, was H net uit het ziekenhuis en waren al mijn verjaardagsborrels afgelast. Om tien uur 's avonds riep Bert of ik boven wilde komen en prompt kotste hij me helemaal onder. Hij bleef overgeven tot diep in de nacht. Maar tegen die tijd maakte dat niet meer uit, omdat ik de hoop op slapen toch al had opgegeven. Er was al iets verschoven.

Er zitten gaten in het weefsel van de wereld van alledag en soms ontsluiten die zich en val je erdoorheen en kom je ergens anders terecht. Ergens Anders heeft een ander tempo ten opzichte van het hier en nu, waar iedereen maar doorgaat. Ergens Anders wonen geesten, voor het oog verborgen en alleen vluchtig waargenomen door de mensen in de echte wereld. Ergens Anders is alles vertraagd, waardoor je achter de feiten aan loopt. Misschien stond ik al te wankelen op de rand van Ergens Anders; maar nu viel ik erdoorheen, zo simpel en onopvallend als gefilterd stof tussen de vloerplanken. Ik was verrast toen ik ontdekte dat ik me er thuis voelde.

De winter was begonnen.

Iedereen wintert vroeg of laat, sommige mensen winteren steeds opnieuw.

Winteren is een periode in de kou. Het is een braakliggen-

de fase in je leven waarin je afgesneden bent van de wereld, je afgewezen voelt, buitenspel gezet, belemmerd in je vooruitgang, of gedwongen in de rol van buitenstaander. Misschien vloeit het voort uit een ziekte, of een ingrijpende gebeurtenis als een overlijden of de geboorte van een kind; misschien komt het door een krenking of mislukking. Misschien bevind je je in een overgangperiode en ben je tijdelijk tussen twee werelden gevallen. Sommige winters besluipen ons trager, gaan gepaard met een langzaam doodbloedende relatie, met de steeds zwaarder wegende verantwoordelijkheid voor onze ouders, die naarmate ze ouder worden meer zorg nodig hebben, met het stukje bij beetje verlies aan vertrouwen. Sommige winters zijn ontstellend onverwachts, bijvoorbeeld als je op een dag ontdekt dat je capaciteiten overbodig worden bevonden, dat het bedrijf waarvoor je werkt failliet gaat, of dat je partner verliefd is geworden op iemand anders. Hoe het zich ook aandient, winteren is meestal onvrijwillig, eenzaam en intens pijnlijk.

Maar het is ook onvermijdelijk. We willen niets liever dan geloven dat het leven één lange zomer is en dat het aan ons zelf ligt als dat niet het geval is. We dromen van een tropisch warm leefgebied, voor eeuwig dicht bij de zon, een eindeloos, onveranderlijk hoogseizoen. Maar zo is het leven niet. Emotioneel gezien zijn we gevoelig voor verstikkende zomers en neerslachtige, donkere winters, voor plotselinge temperaturdalingen, voor licht en schaduw. Zelfs al zouden we door gelukkig toeval en uitzonderlijke zelfbeheersing onze gezondheid en ons geluk in eigen hand kunnen houden, dan nog konden we de winter niet ontlopen. Onze ouders zouden immers op leeftijd raken en overlijden, onze vrienden zouden ons af en toe in de steek laten, het politieke ge-

konkel zou uiteindelijk op ons gemoed drukken. Vroeg of laat zouden we het verknallen. De winter zou stilletjes zijn intrede doen.

Ik heb al vroeg leren winteren. Als een van de vele meisjes van mijn leeftijd bij wie autisme nog niet werd gediagnosticeerd, heb ik me in mijn jeugd voortdurend in de kou voelen staan. Op mijn zeventiende belandde ik in zo'n diepe depressie dat ik maandenlang volkomen langeslagen was. Ik was ervan overtuigd dat ik het niet zou overleven. Ik was ervan overtuigd dat ik dat ook niet wilde. Maar ergens daar, in de diepte, ontdekte ik de kiem van de wil om te leven en de hardnekkigheid ervan verraste me. Sterker nog, ik werd er vreemd optimistisch van. De winter had me uitgewist, omvergeblazen. In die spierwitte wereld zag ik de kans om mezelf opnieuw uit te vinden. Bijna verontschuldigend begon ik een ander soort persoonlijkheid te ontwikkelen; iemand die af en toe bot was, die niet altijd het juiste deed en die kennelijk altijd weer gekwetst werd met haar domme grote hart, maar ook iemand die het verdiende er te zijn omdat ze nu iets te geven had.

Jarenlang vertelde ik aan iedereen die het maar horen wilde: 'Op mijn zeventiende heb ik een diepe crisis doorgeemaakt.' De meeste mensen werden erdoor in verlegenheid gebracht, maar sommigen waren dankbaar omdat ze zich in mijn verhaal herkenden. Ik was er in elk geval stellig van overtuigd dat we over die dingen moesten praten en dat ik ze moest delen omdat ik een paar methodes had geleerd om ermee om te gaan. Niet dat ik daardoor verschoond bleef van een terugval, en nog een terugval, maar elke keer werd het gevaar minder groot. Ik begon mijn winters te herkennen: hun lengte en breedte, hun zwaarte. Ik wist dat ze voor-

bij zouden gaan. Ik wist dat ik een zo aangenaam mogelijke manier moest vinden om ze uit te zingen tot het lente werd.

Ik weet dat ik hiermee de beleefdheidsregels aan mijn laars lap. De momenten dat we niet in de pas lopen met het dagelijks leven blijven taboe. We hebben niet geleerd om het winteren te erkennen of om toe te geven dat het onvermijdelijk is. We zijn eerder geneigd het als een vernedering te zien, iets wat verborgen moet worden gehouden opdat we de wereld niet te veel aan het schrikken maken. Naar buiten toe doen we alsof er niets aan de hand is en vanbinnen gaan we kapot; we doen alsof we de pijn van iemand anders niet zien. We beschouwen elk winteren als een gênante afwijking die je zou moeten verbergen of ontkennen. Dat betekent dat we van een volstrekt normaal proces een geheim hebben gemaakt en daarmee degenen die het moeten doorstaan een pariastatus hebben gegeven, die hen dwingt zich uit het dagelijks leven terug te trekken om hun mislukking te maskeren. Maar we betalen hier een hoge prijs voor. Het winteren brengt een paar van de meest diepgaande en inzichtelijke momenten van ons menselijk bestaan teweeg en er schuilt wijsheid in hen die gewinterd hebben.

In onze huidige samenleving, waarin iedereen het altijd druk heeft, proberen we het begin van een winter constant op te schorten. We durven zijn bijtende kou nooit te voelen en we durven niet te laten zien hoe hij ons verwoest. Een snijdende winter op zijn tijd zou ons goed doen. We moeten het idee loslaten dat die periodes in ons leven op een of andere manier belachelijk zijn, een tekort aan durf, een gebrek aan wilskracht. We moeten niet meer proberen ze te ontkennen of weg te duwen. Ze zijn wezenlijk en ze vragen iets van ons. We moeten leren de winter toe te laten. Het mag dan